

УДК 930(438)«185/19»:94(477.83/86)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/50-5>

Лідія ЛАЗУРКО,
orcid.org/0000-0002-9748-9249
доктор історичних наук, доцент,
доцент кафедри історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна)
lazurkol@gmail.com

ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ ІСТОРІЇ НА СТОРІНКАХ ЧАСОПИСУ «KWARTALNIK HISTORYCZNY» (1887 – 1939 pp.)

У статті обговорюється відображення теоретико-методологічної проблематики на сторінках часопису «Kwartalnik Historyczny» (1887 – 1939 pp.). Відмінною рисою журналу «Kwartalnik Historyczny» була універсальність його змісту та відкритість редакційної політики, спрямованої на обговорення різноманітних актуальних і актуальних тем. Вважається, однак, що, незважаючи на помітну зміну теоретико-методологічної парадигми – важливої риси історіографічної ситуації рубежу XIX–XX ст. – автори цього журналу уникали подання методологічних роздумів на його сторінках. Методологія дослідження ґрунтується на принципах історизму, системності, науковості, верифікації, авторської об'єктивності з використанням загальнонаукових та спеціально-історичних методів. Наукова новизна дослідження полягає у тому, що пропонується виокремлювати методологічну рефлексію у двох типах публікацій видання: у статтях та рецензіях, розрізняючи декларативні та прикладні матеріали.

Висновки. На підставі аналізу цих матеріалів показано особливості методологічної проблематики часопису та їхні модернізаційні зміни. З'ясовано, що протягом усього часу діяльності часопису у Львові домінуючим залишалося «критичне амбула». Але традиційний для позитивістської історіографії набір методологічної проблематики далеко не вичерпував всієї її багатоманітності на сторінках видання, автори якого дотримувалися принципів відкритості та плюралізму. Саме це не давало часопису залишатися осторонь новітніх теоретичних тенденцій. Особливо активно методологічні новації з'являлися на сторінках «Kwartalnika Historycznego» під час обговорень нових напрямків історичних студій та на потребу репрезентації подій Нової історії. Автори видання не уникали актуальних питань сучасної їм історичної науки, намагаючись відслідковувати усі можливі її переміни.

Ключові слова: методологія історії, журнал «Kwartalnik Historyczny», позитивістська історіографія, методологічні інновації.

Lydia LAZURKO,
orcid.org/0000-0002-9748-9249
Doctor of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of History of Ukraine
Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) lazurkol@gmail.com

THE QUESTION OF THE METHODOLOGY OF HISTORY ON THE PAGES OF THE JOURNAL «KWARTALNIK HISTORYCZNY» (1887 – 1939)

A distinctive feature of the journal "Kwartalnik Historyczny" was the universality of its content and openness of editorial policy aimed at discussing a variety of relevant and hot topics. It is believed, however, that despite the marked change in the theoretical and methodological paradigm - an important feature of the historiographical situation of the turn of 19th – 20th centuries – the authors of this journal avoided the presentation of methodological reflections on its pages. The research methodology is based on the principles of historicism, systematic, scientific, verification, authorial objectivity with the use of general scientific and special historical methods. Purpose of the articles. This study aims to show the specifics of the discussion on the pages of the journal "Kwartalnik Historyczny" (1887–1939) methodological issues. The scientific novelty of the study is that it is proposed to distinguish methodological reflection in two types of publications: in articles and reviews, distinguishing between declarative and applied materials. Research results. It is suggested to divide the methodological reflection in two types of publications edition: in articles and reviews, distinguishing declarative and applied materials. On the basis of these materials are shown features of the methodological issues of the journal and their modernization changes. It was found that during the entire time of the activity of the journal in Lviv "critical role" remained dominant. But traditional for the positivist historiography set of methodological issues did not waste its all diversity on the pages of the publication, authors of which followed the principles of openness and pluralism. This was what did not give the journal to stay out of the latest theoretical trends. Especially actively

methodological innovations appeared on the pages of "Kwartalnik Historyczny" during the discussion of new directions of historical studies and to the need for representation of the events of modern history. Authors of the publication did not avoid topical issues of contemporary history, trying to keep track of all possible changes.

Key words: *the methodology of history, the scientific journal "Kwartalnik Historyczny", the positivist historiography, methodological innovations.*

Постановка проблеми. Основним завданням наукової преси є відображення актуального стану дослідницького процесу, з усіма його перемінами, що супроводжуються спалахами інтересу до окремих питань та виражається появою на шпальтах видань обговорень і дискусій. Це, зрештою, є визначальним мотивом створення всякого наукового видання. Так і поява першого фахового історичного часопису «Kwartalnik Historyczny» у 1887 р. у Львові стала логічним продовженням формування і розвитку місцевого історіографічного середовища та своєрідною об'єднавчою платформою для усіх істориків розділеної між різними державами Польщі. Відмінною рисою часопису була універсальність його змісту та відкритість редакційної політики, спрямована на обговорення різноманітних актуальних і гострих тем. Вважається, однак, що попри виразну зміну теоретико-методологічної парадигми – вагому ознаку історіографічної ситуації зламу XIX–XX ст. – автори цього видання уникали представлення на його шпальтах рефлексій методологічного характеру (Maternicki, 1996: 279–280).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання представлення на сторінках часопису методологічної проблематики тривалий час не були у фокусі уваги дослідників, оскільки редакційна політика часопису розгорталася у критико-інформаційному руслі (Maternicki, 1996). Першою спробою узагальнення ролі часопису «Kwartalnik Historyczny» у розробці теоретико-методологічних питань (до 1914 р.) стало дослідження В. Тельвака (Тельвак, 2004).

Мета статті. Дане дослідження має на меті показати специфіку обговорення на сторінках часопису «Kwartalnik Historyczny» методологічної проблематики протягом усього часу його діяльності у Львові (1887–1939 pp.).

Виклад основного матеріалу. Твердження про те, що автори львівського часопису уникали методологічної проблематики залишається справедливим рівно до того моменту, коли від декларативних заяв засновників видання та поверхового ознайомлення з його тематикою перейти до глибшого аналізу його змістового наповнення. Першим, на це звернув увагу В. Тельвак у статті «Теоретико-методологічна проблематика на сторінках часопису «Kwartalnik Historyczny» до вибуху

Першої світової війни». Він, зокрема, зауважував: «До певної міри теза про слабкість теоретико-методологічної візії на сторінках «Kwartalnika Historycznego» справедлива, якщо узагальнювати лише блок статей. Проте, такий підхід видається невинуватим, оскільки загальновідомо, що журнал створювався з чіткою інформаційно-критичною програмою, в якій рецензії посідали найвагоміше як за обсягом, так і за значенням місце. Саме аналіз цієї найбільш значної рубрики часопису дозволяє констатувати поважну теоретико-методологічну складову акцентованих його авторами проблем» (Тельвак, 2004: 87). Причиною цього, на думку дослідника, була виразна полемічність рецензій, що, через гостроту критичних оглядів часом переростали у повномасштабні та тривалі наукові дискусії.

Розглядаючи теоретико-методологічну рефлексію на сторінках журналу, В. Тельвак виокремлює два типи публікацій видання. Перший, де теоретико-методологічна рефлексія була предметом спеціального дослідження, так званий «декларативний». Та другий, представлений «прикладною теорією» – інструментальним і конкретним застосуванням теоретико-методологічних конструкцій. І якщо розвідок першого плану було дійсно небагато, зауважує дослідник, то «прикладна теорія» тією чи іншою мірою була властива, зрозуміло, практично всім публікаціям.

Методологічна проблематика на сторінках журналу не була пріоритетною. Але тут потребується деяке уточнення: позитивістська методологія обговорювалася голосно. Редакційна політика «Kwartalnika Historycznego», пов'язана з іменем його засновника і першого редактора К. Ліске, передовсім була спрямована на джерелознавчі пошуки. Найбільш вдало сформулював актуальне гасло в новоствореному часописі учень К. Ліске О. Бальцер. В одній зі своїх рецензій він писав: «Завданням теперішньої науки є передусім якнайдокладніший аналіз джерел, ретельна фіксація кожного факту, одне слово, ґрунтовна підготовча праця, яка, якщо в майбутньому буде здійснена, уможливить формулювання загальних висновків, синтез у найповнішому сенсі цього слова» (Balzer, 1887).

Таке, обране на вимогу часу, критичне амплуа у випадку часопису «Kwartalnik Historyczny» на довго стало визначальним у формуванні напрямків

його редакційної політики. Остання, своєю чергою, часто залежала від впливу зовнішніх факторів. До прикладу у 1917 р. краківський редакційний комітет часопису здійснив демарш і припинив свою діяльність через неможливість нормальної співпраці зі Львовом в існуючих недостатньо формалізованих умовах – через порушення співвідношення у часописі обсягів рубрик «Рецензії» та «Дослідження» на користь останньої. Краківські співпрацівники, підкреслюючи, що вони прагнуть продовження спільної роботи, посилались на умови 1913 р., погоджені при утворенні Кола. Згідно з цими умовами, вони ставили свої вимоги щодо змістовного наповнення часопису, виходячи з бачення його головного завдання у критичному огляді польської наукової продукції у галузі історії (Modelska, 1937: 54). Зрозуміло, що такий підхід не залишав львівським авторам особливого поля для маневрів у бік зміни зацікавлень видання.

Від перших років діяльності часопису позитивістську методологію сприймали як взірцеву і представляли як модель для наслідування, що мало сприяти професіоналізації тодішнього історіографічного процесу. Це дозволяє говорити про присутність методологічних акцентів у «прикладній» площині, що було, як доводить В. Тельвак, доволі репрезентативним та багатоплановим. Таке переважання практичного аспекту над декларативним свідчило про глибину методологічних зацікавлень у професійному польському середовищі, намагання не захоплюватись створенням абстрактних конструкцій, а впроваджувати на практиці корисний для дослідника методологічний інструментарій та відповідало актуальному стану потреб тодішньої польської історіографії (Тельвак, 2004: 95).

Але традиційний для позитивістської історіографії набір теоретико-методологічної проблематики далеко не вичерпував всієї її багатоманітності на сторінках видання, автори якого дотримувалися принципів відкритості та плюралізму. Саме це не давало залишатися осторонь новітніх теоретичних тенденцій часу. Так сторінки часопису не оминула голосна у польській історіографії злама XIX та XX ст. «суперечка про Лампрехта», що про неї в контексті звіту про діяльність II з'їзду польських істориків у Кракові вперше згадували Л. Фінкель та М. Кордуба. Правда їхні репліки носили доволі критичний характер. Зокрема К. Лампрехту закидалося брак аргументації для вироблення принципів загальної концепції, бачення історії з позицій індивідуалістичного історизму, компіляторство, сповідування історичного матеріалізму, тощо (Korduba, 1895: 582–584).

У 1897 р. редакція часопису ще раз задекларувала своє ставлення до поглядів К. Лампрехта та дискусій довкола них. З цього приводу знову висловлювався Л. Фінкель, котрий представив уже більш помірковану критику, зберігаючи обережність стосовно обстоюваних К. Лампрехтом можливостей використання в історії здобутків соціальної психології. Проте не відкидав їх остаточно (Finkel, 1897).

Відгукнулися у часописі і на першу у польській історіографії спробу застосування концепції К. Лампрехта до вивчення власної історії. У «Kwartalniku Historycznym» було опубліковано рецензію А. Шеланговського на працю В. Собеського про польську контрреформацію: «Конфесійна ненависть мас в часи Сигізмунда III» (1902 р.). Позитивними були оцінки джерельної бази, однак з теоретико-методологічного погляду її розкритикували (Szelągowski, 1903: 319).

Гострі обговорення на сторінках часопису стосувалися нових тем і напрямків пізнання минулого. Доволі показовою в цьому контексті була дискусія між Ш. Аскеназі та Б. Дембінським, яка розгорілася на початку XX ст. з приводу методології дослідження та методики репрезентації подій недавнього минулого. Перший у ґрунтовній статті «Методи та умови наукової критики в сфері новочасної історії» розглянув стан вивчення новітнього періоду в польській історіографії, наголосивши на певній диспропорції між обсягом медієвістичних та новочасних дослідів (Askenazy, 1903: 176). Далі автор зосереджувався на методиці пізнання подій новітньої історії. Він наголошував, що незалежно від специфіки досліджуваної епохи, методологічний інструментарій історика не зазнав суттєвих кореляцій. Проте, через радикальне збільшення першоджерельного матеріалу та принципову неможливість охоплення скільки-небудь повного його обсягу, збільшуються вимоги до рівня фахової підготовки історика. Доцільним також було визнано мінімізувати категоричність у дослідженнях недавнього минулого, по можливості обмежившись констатацією фактів. З подібними тезами у своїй статті виступив і Б. Дембінський. Він також підкреслив важливість та специфіку дослідження новітнього періоду історії, наголосивши, що її перипетії слід досліджувати в якомога широкому суспільному контексті (Dembiński, 1903: 529).

Назагал, особливо активно методологічні новації проникали на сторінки часопису під час обговорень нових напрямків та методів досліджень минулого: становлення економічної історії, історичної географії, історії культури, використання історичної статистики чи компаративістики. Такі

зламні моменти потребували переосмислення епістемологічних засад історії та обговорення нового методологічного інструментарію.

До зауважених новинок методологічного арсеналу польських істориків можна віднести історичну статистику, яка на той час вважалася аналогом індукційного методу у природничих науках. Наприкінці XIX ст. історична статистика лише починала своє сходження до вершин популярності серед гуманітаріїв, тому автори «Kwartalnika Historycznego», відомі своїм теоретичним скептицизмом, закликали дуже обережно та скептично ставитись до можливостей нової техніки. Вони вказували на недостатню верифікованість сучасної їм статистичної інформації, слабкість методики її опрацювання, що обов'язково повинно позначитися на кінцевих результатах. Особливо складною операцією вважалось використання методу по відношенню до давніх епох, оскільки надзвичайно важко було перевірити правдивість джерельних свідчень. С. Гломбінські, рецензуючи нарис С. Дашиньської «Кілька слів про метод історичної статистики», на прикладі цієї праці показав методичні помилки авторки при обрахуванні нею людності стародавньої Греції на підставі свідчень про кількість довезеної ззовні пшениці. Рецензент наголосив на необхідності обережного та критичного застосування історичної статистики та заперечив тезу авторки про її самостійний дисциплінарний статус (Głabiński, 1893: 684).

Та уже через десятиліття про важливість для історичних досліджень даних соціології та економічної статистики на шпальтах часопису у дослідженні присвяченому завдання історичної географії – наукової дисципліни, як в тогочасній Польщі лише розпочинала своє становлення, писав львівський історик А. Шеланговський. Творчий доробок А. Шеланговського відрізнявся новаторськими ідеями. Дослідник, за визначенням Є. Матерніцького, презентував себе як «обережний», далекий від радикалізму модерніст, що наголошував на потребі підсилення зв'язків соціології та історії... та намагався експонувати дослідження суспільних та економічних процесів на тлі широкого розуміння культури (Maternicki, 2009: 437). Як і багато сучасних йому модерністів А. Шеланговський усвідомлював потребу використання в історичних дослідженнях здобутків інших наук.

У праці «Методи і завдання географічних досліджень в історії» А. Шеланговський формулює основні питання історичної географії: чи можна за індивідуальною людською діяльністю

дошукатись до певних географічних її причин; чи ці причини можуть бути сталими і незалежними від людської волі, і, якщо так, то чи буде ця неоднаковість для кожного типу поселень відмінною і у стосунку до їхніх цілей? (Szelągowski, 1908: 289–290). Автор особливо акцентував на потребі з'ясування значення в історії людства таких чинників як осілість і комунікація. «На якій би стадії не перебувала культура, писав А. Шеланговський, завжди бачимо, що вона є обміном впливів найрізноманітніших, найвіддаленіших цивілізаційних вогнищ» (Szelągowski, 1908: 291).

Головним питанням, яке піднімав у своєму дослідженні А. Шеланговський, було питання методики дослідження ролі, яку географічний чинник відігравав в історії. Так, один з тогочасних способів пізнання базувався на поділі історії у відповідності до географічних даних. Але А. Шеланговський з цього приводу зауважував, що «Територіальні особливості мають важливе значення в історії, треба щоби їх добір впливав з історичних даних, а не навпаки, як у випадку коли географічний чинник стає визначальним, незалежно від історичних поглядів» (Szelągowski, 1908: 295).

І ще одна знакова публікація на сторінках часопису, яка побачила світ у не простий час – у 1916 р. Це були зауваги С. Кутшеби з приводу питань організації праці в історіографії (Kutrzeba, 1916). Розділяючи роботу історика на творчо-пошукову та організаційно-видавничу, С. Кутшеба роздумував над способами їх гармонізації, які вбачав у створенні інституційного підґрунтя, взірцем якого вбачав у діяльності краківської Академії знань. Завданням такої інституції, на думку автора, мало б стати планування дослідницької роботи та її організація. У таких систематичних працях, вважав С. Кутшеба, й заключалася вартість науки, ціллю якої мала стати історична синтеза (Kutrzeba, 1916: 42).

У контексті проблем і потреб організації історичної праці С. Кутшеба акцентував також на потребі вироблення стратегій відбору і систематизації матеріалів для едиційних проектів та вироблення уніфікованих методик опрацювань відмінних за характером документів різних епох. Піднімав питання про брак видавничих проектів з історії господарства, культури, тощо. Ці проблеми автор пов'язував, найперше, з відсутністю власної держави, яка би опікувалася наукою, рівнем суспільного добробуту та, головне, відсутністю планування роботи, ініціатива якої мала виходити від наукових інституцій.

Ці зауваги С. Кутшеби різко актуалізувалися після здобуття Польщею незалежності. Новий

період розвитку польської національної історичної науки, напряму пов'язаний з процесами державотворення, ознаменувався змінами, передусім, її функцій та організаційного підґрунтя.

Особливої ваги у цей час набирають і питання методологічного характеру. Попри зауваження тогочасних дослідників про те, що часопис тривалий час сторонилося методологічної проблематики і дослідження такого типу на його сторінках з'являлися зрідка, міжвоєнна доба відзначилась деяким поживаленням пошуків у цьому напрямку (Tyszkowski, 1937). Зміна методологічної парадигми у польській історіографії міжвоєнної доби відбувалась поступово і мала ряд особливостей, зумовлених як логікою власного розвитку, так і соціально-політичними чинниками. До останніх можна віднести те, що відродження польської державності стимулювало посилення романтичних тенденцій в історіографії, намагання відобразити «героїчне минуле» батьківщини коштом наукової коректності. Тому «Kwartalnik Historyczny» цього періоду продовжував реалізовувати свої основоположні завдання, спрямовані на послідовну боротьбу з міфологізаторством та дилетантизмом (Lechick, 1923; Papée, 1933; Varycz, 1938; Zajikyn, 1935).

Якщо визначальним принципом історичного пізнання доби позитивізму, була об'єктивність дослідження, заради досягнення якої історики поступались широкими теоретичними узагальненнями, то у 20 – 30-ті рр. ХХ ст. на шпальтах «Kwartalnika Historycznego» з'являється ряд публікацій синтетичного характеру та спровокованих ними дискусій. Першими до проблеми творення синтетичної історії Польщі підходили дослідники окремих галузей, як то – ще на межі століть – історики літератури, чи, уже у часи незалежності, господарства і права (Brükner, 1887; Brükner, 1900; Bujak, 1923; Kallenbach, 1892; Pilat, 1889). У «Kwartalniku Historycznym» за 1918 р. було розміщено критичний огляд спроб творення синтетичних праць у галузі політичної історії С. Закшевського. На прикладі низки праць польських істориків (С. Кутшеби «Характеристика польської державності», «Вади та завдання нашої історіографії», «Історичні вартості», А. Холоневського «Дух історії Польщі», В. Токажа «З рефлексії історика») рецензент оглядає спроби творення синтетичної історії дослідниками, що протиставляли себе краківській школі (Zakrzewski, 1918). Ця дискусія була безпосередньо пов'язана зі специфікою адаптації на польському ґрунті новітнього методологічного інструментарію, який поступово займав свої позиції у польській науці.

Часопис «Kwartalnik Historyczny» відгукнувся на цю проблему публікацією низки досліджень, присвячених проблемам методичної майстерності та обговоренню переваг і недоліків новітніх методологічних технік. Ще однією спонукою до застосування нового апарату наукових методів стала потреба розв'язання таких складних питань історії, як, наприклад, проблема втрати державної незалежності. Так Т. Бжескі у виступі на засіданні Towarzystwa Historycznego стверджував, що коли зазвичай у історичному дослідженні на перший план виходить опис випадків і висвітлення їх наслідків, то у питанні занепаду головна увага мусить бути звернена осягнення причин цього історичного явища. Методичне дослідження такого роду може спричинитись не лише до здійснення певної класифікації, але й дозволить оцінити певні напрями досліджень як причин занепаду, так і дати оцінку устрою Польщі (Sprawy Towarzystwa, 1918).

Спеціальною працею з методики досліджень причин занепаду Польщі, опублікованою у «Kwartalniku Historycznym», була праця А. Прухніка. Полемізуючи з концепцією устрою Польщі О. Бальцера, автор постулює ряд принципів та методів історичного пізнання та особливостей їх застосування як то: необхідність комплексного підходу, який дозволяє дослідити окремі причини у їх взаємостосунку; проблема ціннісного підходу; проблема історичного контексту. Особливо А. Прухнік наголошував на специфіці застосування історико-порівняльного методу, зазначаючи що «не можна у порівняльному методі виокремлювати кожну рису і порівнювати її окремо, і не можна при зіставленні з аналогією обмежуватись зіставленням подібних рис, необхідно аналізувати також і відмінності» (Próchnik, 1923: 328).

Посилення уваги польських дослідників до проблем Нової та Новітньої історії стимулювало дискусію про специфіку методологічного інструментарію для вивчення подій і процесів XVII–XIX ст. та його відмінність від класичних медієвістичних технік. З найбільш яскравим дослідженням про потребу вироблення спеціальної методології та специфіку застосування допоміжних історичних наук для історії Нового часу на сторінках часопису виступив А. Занд. Термін «методологія» він вжив у значенні теорії і практики історичного пізнання, при цьому увагу зосереджував передусім на практичній стороні проблеми – сукупності вказівок, які служать для продуктивного та легкого проведення історичних досліджень. На його переконання, дослідник Нового часу повинен особливу увагу приділити використанню методоло-

гічного арсеналу соціології, психології та статистики. А. Занд наголошував, що новочасна історія повинна у своєму арсеналі послуговуватися методами спеціальних допоміжних наук: бібліографії, архівістики, науки про адміністративні устрої, мемуаристики, щоденниковознавства, історії літератури, тощо. А для організації праці з методології автор пропонував навіть організувати головний і регіональний комітети, щоби згодом розпочати створення загальної методології новочасної історії через відповідну міжнародну інституцію (Zand, 1929).

Про поступову модернізацію методологічного образу польської історіографії, її суголосність світовим науковим здобуткам, свідчить обговорення на сторінках «КН» методологічних засад «Аграрної історії Франції» М. Блока. У схвальній рецензії на цю працю погляди М. Блока представлялись як новаторські та оригінальні. Оглядач відзначав, що автор використав найновіший доробок у цій галузі в контексті поставлених ним завдань, а його висновки досконало проілюстровані репродукціями кадастрових планів XVII–XVIII ст. Аналіз праці М. Блока дозволив оглядачу зробити загальний висновок про неможливість провадження порівняльних досліджень там, де не вистачає відповідних статистичних досліджень. Недостатня кількість попередніх статистичних досліджень ніколи не виступає так яскраво, як при здійсненні на їх підставі порівняльних досліджень. Це яскраво ілюструє приклад дослідження індивідуальності у питаннях аграрного устрою (що поширюється і на інші сторони господарського життя) окремих територій та епох, яка визначається не лише існуванням окремих елементів цього устрою, але і різноманітністю кількісних взаємостосунків цих елементів (Rutkowski, 1932).

Міжвоєнна доба ознаменувалась появою програмового методологічного дослідження Ф. Буяка. Він сформулював свої методологічні погляди у доповіді на зібранні Towarzystwa Historycznego в листопаді 1922 р., присвяченій проблемам синтезу в історичній науці та специфіці історії як галузі пізнання, представивши близькі до засновників французької школи Анналів погляди. Виходячи з постулату про «єдність людської природи» і закономірності людської психіки, він відкидав концепцію історії лише як науки про індивідуальне та неповторне й «не бачив науки без узагальнень».

Обстоював застосування в історії, як і в природничих науках, класифікації явищ, порівнянь, вимірювань, пошук закономірностей, хоча й з певною гуманітарною специфікою. Аналогічно до поглядів А. Берра, він домагався ущільнення понять в історії, опору її на міцні логічні підстави. Погоджуючись зі світовими тенденціями, шукав шляхи зближення між історією, географією та соціологією. У методологічному плані обстоював пріоритет компаративістичних досліджень. Іншим, не менш важливим методом, він вважав наукову статистику, з допомогою якої історичні явища піддаються кількісному аналізу. Ф. Буяк вважав, що загальна історія, вибудована на цих засадах, повинна стати біологією людських суспільств (Буяк, 1923).

Висновки. Від початку діяльності видання найбільш голосно обговорювалася позитивістська методологія, оскільки редакційна політика «Kwartalnika Historycznego», пов'язана з іменем його засновника і першого редактора К. Ліске, була спрямована на джерелознавчі пошуки. В силу обставин таке «критичне амплу» залишалося домінуючим протягом усього часу діяльності часопису у Львові і навіть пережило ренесанс після відновлення польської держави у відповідь на посилення міфологізації національної історії.

Але традиційний для позитивістської історіографії набір теоретико-методологічної проблематики далеко не вичерпував всієї її багатоманітності на сторінках видання, автори якого дотримувалися принципів відкритості та плюралізму. Саме це не давало залишатися осторонь новітніх теоретичних тенденцій. Назагал, особливо активно методологічні новації проникали на сторінки часопису під час обговорень нових напрямків історичних студій та на потребу репрезентації подій недавнього минулого. У 20–30-ті рр. XX ст. на шпальтах «Kwartalnika Historycznego» з'являється ряд публікацій синтетичного характеру та спровокованих ними дискусій, пов'язаних зі специфікою адаптації на польському ґрунті новітнього методологічного інструментарію, який поступово займав свої позиції у польській науці. Зокрема посилення уваги польських дослідників до проблем Нової та Новітньої історії стимулювало дискусію про специфіку застосування і розширення репертуару методологічних засобів для вивчення подій і процесів XVII – XIX ст. та їх відмінність від класичних медієвістичних технік.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Askenazy S. Metody i warunki krytyki naukowej w zakresie dziejów nowożytnych. *Kwartalnik Historyczny*. R. 17. 1903. S. 176.
2. Balzer O. [Rec.:] Hube R. Prawo polskie XIV w. *Kwartalnik Historyczny*. R. 1. 1887. S. 469.
3. Barycz H. [Rec.:] Skoczek J. Wychowanie Wazów. *Kwartalnik Historyczny*. R. 52. 1938. S. 534–539.

4. Brückner A. [Rec.:] Belcikowski A. Ze studyów nad literaturą polską. *Kwartalnik Historyczny*. R. 1. 1887. S. 240–245.
5. Brückner A. [Rec.:] Chmielowski P. Historia literatury polskiej. *Kwartalnik Historyczny*. R. 14. 1900. S. 72–76.
6. Brzeski T. Teoria przyczyn upadku Polski. *Kwartalnik Historyczny*. R. 32. 1918. S. 173–240.
7. Bujak F. Zagadnienie syntezy w historii. *Kwartalnik Historyczny*. R. 37. 1923. S. 1–23.
8. Dembiński B. Uwagi nad metodą naukową w zakresie dziejów nowożytnych. *Kwartalnik Historyczny*. R. 17. 1903. S. 529.
9. Finkel L. Wiadomości wstępne. Przegląd literatury historii powszechnej. *Kwartalnik Historyczny*. R. 11. 1897. S. 203–209.
10. Głabiński S. [Rec.:] Daszyńska Z. Kilka słów o metodzie statystyki historycznej. Szkice metodologiczne. Warszawa, 1892. *Kwartalnik Historyczny*. R. 7. 1893. S. 684.
11. Kallenbach J. [Rec.:] Breza A. Literatura polska. Cz.1. *Kwartalnik Historyczny*. R. 6. 1892. S. 605–609.
12. Korduba M. [Rec.:] Lamprecht K. Deutsche Geschichte. T.5. *Kwartalnik Historyczny*. R. 9. 1895. S. 582–584.
13. Kutrzeba S. Organizacja naszej pracy historycznej. *Kwartalnik Historyczny*. R. 30. 1916. S. 36–50.
14. Lechick J. [Rec.:] Truchim S. Konfederacja Dzikowska. *Kwartalnik Historyczny*. R. 37. 1923. S. 228–233.
15. Maternicki J. Miejsce i rola „Kwartalnika Historycznego w dziejach historiografii polskiej. *Historia jako dialog*. Rzeszów, 1996. S.279–280.
16. Maternicki J. Adam Szelągowski wobec idei historii socjologicznej. *Historia i życie narodu: poglądy i postawy historyków polskich XIX i XX w.* Rzeszów, 2009. S. 437.
17. Modelski T. E. Towarzystwo Historyczne 1914–1924. *Kwartalnik Historyczny*. R. 51. 1937. S. 54.
18. Papée F. [Rec.:] Skoczek J. Wychowanie Jagiellonów. *Kwartalnik Historyczny*. R. 47. 1933. S. 494–498.
19. Piłat R. [Rec.:] Dubiecki M. Historia literatury polskiej na tle dziejów narodu. *Kwartalnik Historyczny*. R. 3. 1889. S. 267–275.
20. Próchnik A. Metoda badań przyczyn upadku Państwa Polskiego. *Kwartalnik Historyczny*. R. 37. 1923. S. 326–345.
21. Rutkowski J. [Rec.:] Bloch M. Les caractères originaux de l'histoire rurale française. *Kwartalnik Historyczny*. R. 46. 1932. S. 155–157.
22. Sprawy Towarzystwa. *Kwartalnik Historyczny*. R. 32. 1918. S. 147–152.
23. Szelągowski A. [Rec.:] Sobieski W. Nienawiść wyznaniowa tłumów za rządów Zygmunta III. *Kwartalnik Historyczny*. R. 17. 1903. S. 319.
24. Szelągowski A. Metody i zadania badań geograficznych w historii. *Kwartalnik Historyczny*. R. 22. 1908. S. 289–320.
25. Tyszkowski K. Polskie Towarzystwo Historyczne 1925–1936. *Kwartalnik Historyczny*. R. 51. 1937. S. 129.
26. Zajikyn W. [Rec.:] Baumgarten N. Sw. Wołodomyr i chreszczennja Rusy. *Kwartalnik Historyczny*. R. 49. 1935. S. 134.
27. Zakrzewski S. Ideologia ustrojowa. *Kwartalnik Historyczny*. R. 32. 1918. S. 1–40.
28. Zand A. O potrzebę specjalnej metodologii. *Kwartalnik Historyczny*. R. 43. 1929. S. 193–209.
29. Тельвак В. Теоретико-методологічна проблематика на сторінках «Кwartalnika Historycznego» (до вибуху Першої світової війни). *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. T. II*. Rzeszów, 2004. S. 87–95.

REFERENCES

1. Askenazy S. Metody i warunki krytyki naukowej w zakresie dziejów nowożytnych [Methods and conditions of scientific critique in the field of modern history]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 17. 1903. S. 176. [in Polish].
2. Balzer O. [Rec.:] Hube R. Prawo polskie XIV w. [Polish law of the 14th century] *Kwartalnik Historyczny*. R. 1. 1887. S. 469. [in Polish].
3. Barycz H. [Rec.:] Skoczek J. Wychowanie Wazów [The upbringing of the Vasa]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 52. 1938. S. 534–539. [in Polish].
4. Brückner A. [Rec.:] Belcikowski A. Ze studyów nad literaturą polską [From studies on Polish literature]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 1. 1887. S. 240–245. [in Polish].
5. Brückner A. [Rec.:] Chmielowski P. Historia literatury polskiej [History of Polish Literature]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 14. 1900. S. 72–76. [in Polish].
6. Brzeski T. Teoria przyczyn upadku Polski [The theory of the causes of the fall of Poland]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 32. 1918. S. 173–240. [in Polish].
7. Bujak F. Zagadnienie syntezy w historii [The problem of synthesis in history]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 37. 1923. S. 1–23. [in Polish].
8. Dembiński B. Uwagi nad metodą naukową w zakresie dziejów nowożytnych. *Kwartalnik Historyczny*. R. 17. 1903. S. 529. [in Polish].
9. Finkel L. Wiadomości wstępne. Przegląd literatury historii powszechnej [Introductory news. Review of the literature of universal history]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 11. 1897. S. 203–209. [in Polish].
10. Głabiński S. [Rec.:] Daszyńska Z. Kilka słów o metodzie statystyki historycznej. Szkice metodologiczne [A few words about the method of historical statistics. Methodological sketches]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 7. 1893. S. 684. [in Polish].
11. Kallenbach J. [Rec.:] Breza A. Literatura polska. Cz.1. [Polish literature. Part 1.] *Kwartalnik Historyczny*. R. 6. 1892. S. 605–609. [in Polish].
12. Korduba M. [Rec.:] Lamprecht K. Deutsche Geschichte. T.5. [German history, t.5.] *Kwartalnik Historyczny*. R. 9. 1895. S. 582–584. [in Polish].

13. Kutrzeba S. Organizacja naszej pracy historycznej [Organization of our historical work]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 30. 1916. S. 36–50. [in Polish].
14. Lechick J. [Rec.:] Truchim S. Konfederacja Dzikowska [Dzikowska Confederation]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 37. 1923. S. 228–233. [in Polish].
15. Maternicki J. Miejsce i rola „Kwartalnika Historycznego w dziejach historiografii polskiej [The place and role of the «Kwartalnik Historyczny» in the history of Polish historiography]. *Historia jako dialog*. Rzeszów, 1996. S.279–280. [in Polish].
16. Maternicki J. Adam Szelągowski wobec idei historii socjologicznej [Adam Szelągowski and the idea of sociological history]. *Historia i życie narodu: poglądy i postawy historyków polskich XIX i XX w.* Rzeszów, 2009. S. 437. [in Polish].
17. Modelski T. E. Towarzystwo Historyczne 1914–1924 [Historical Society 1914–1924.]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 51. 1937. S. 54. [in Polish].
18. Papée F. [Rec.:] Skoczek J. Wychowanie Jagiellonów [The upbringing of the Jagiellonians]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 47. 1933. S. 494–498. [in Polish].
19. Pilat R. [Rec.:] Dubiecki M. Historia literatury polskiej na tle dziejów narodu [History of Polish literature against the background of the history of the nation]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 3. 1889. S. 267–275. [in Polish].
20. Próchnik A. Metoda badań przyczyn upadku Państwa Polskiego [A method of researching the causes of the fall of the Polish State]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 37. 1923. S. 326–345. [in Polish].
21. Rutkowski J. [Rec.:] Bloch M. Les caractères originaux de l'histoire rurale française [The original characters of French rural history]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 46. 1932. S. 155–157. [in Polish].
22. Sprawy Towarzystwa [Society affairs]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 32. 1918. S. 147–152. [in Polish].
23. Szelągowski A. [Rec.:] Sobieski W. Nienawiść wyznaniowa tłumów za rządów Zygmunta III [Religious hatred of crowds during the reign of Sigismund III]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 17. 1903. S. 319. [in Polish].
24. Szelągowski A. Metody i zadania badań geograficznych w history [Methods and tasks of geographical research in history]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 22. 1908. S. 289–320. [in Polish].
25. Tyszkowski K. Polskie Towarzystwo Historyczne 1925–1936 [Polish Historical Society 1925–1936]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 51. 1937. S. 129. [in Polish].
26. Zajikyn W. [Rec.:] Baumgarten N. Sw. Wołodymyr i chreszczennja Rusy [Saint Volodymyr and baptism of Rus’]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 49. 1935. S. 134. [in Polish].
27. Zakrzewski S. Ideologia ustrojowa [The ideology of the state system]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 32. 1918. S. 1–40. [in Polish].
28. Zand A. O potrzebę specjalnej metodologii [About the need for a special methodology]. *Kwartalnik Historyczny*. R. 43. 1929. S. 193–209. [in Polish].
29. Telvak V. Teoretyko-metodolohichna problematyka na storinkakh «Kwartalnika Historycznego» (do vybukhu Pershoi svitovoi viiny) [Theoretical and methodological issues in the pages of "Kwartalnik Historyczny" (before the outbreak of World War I)]. *Wielokulturowe środowisko historyczne Lwowa w XIX i XX w. T. II*. Rzeszów, 2004. S. 87–95. [in Ukrainian].